

В. В. Пустовар,

Здобувач Інституту економіки промисловості НАН України

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ З УРАХУВАННЯМ ЙОГО ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО СТАТУСУ

V. V. Pustovar,

Applicant of the Institute of Industrial Economics of the National Academy

FORMATION OF THE STRATEGY OF THE REGION DEVELOPMENT TAKING INTO ACCOUNT ITS INNOVATION AND INVESTMENT STATUS

В статті розглянуто теоретичні, методичні і організаційні засади формування стратегії розвитку регіону, основою яких є залучення інвестиційних коштів та активізація інноваційної діяльності. Охарактеризовано основні вимоги до стратегічних планів регіонального розвитку. Визначено, що в основі стратегічного розвитку закладено засади соціально-економічного розвитку, який передбачає найбільш якісне залучення обмежених ресурсів в регіоні та задоволення всіх потреб у межах регіону та поза ним. Визначено ключові проблеми розвитку регіонів. Запропоновано удосконалений організаційний механізм формування стратегії розвитку регіону, з урахуванням його інноваційно-інвестиційного статусу.

The article deals with the theoretical, methodological and organizational principles of forming a strategy for the development of the region, the basis of which is the attraction of investment funds and activation of innovation activity. The main requirements for strategic plans of regional development are characterized. It is determined that the basis of strategic development is laid the foundations of socio-economic development, which involves the most qualitative attraction of limited resources in the region and satisfaction of all needs within and outside the region. The key problems of regional development are determined. The proposed organizational mechanism for forming the strategy of the region's development, taking into account its innovation-investment status, is proposed.

В статье рассмотрены теоретические, методические и организационные основы формирования стратегии развития региона, основой которых является привлечение инвестиционных средств и активизация инновационной деятельности. Охарактеризованы основные требования к стратегическим планам регионального развития. Определено, что в основе стратегического развития заложено основы социально-экономического развития, предусматривающий наиболее качественное привлечения ограниченных ресурсов в регионе и удовлетворения всех потребностей в пределах региона и вне его. Определены ключевые проблемы развития регионов. Предложен усовершенствованный организационный механизм формирования стратегии развития региона, с учетом его инновационно-инвестиционного статусу.

Ключові слова: стратегія розвитку, інноваційно-інвестиційна діяльність, регіон, соціально-економічний розвиток, механізм формування.

Keywords: development strategy, innovation and investment activity, region, socio-economic development, mechanism of formation.

Ключевые слова: стратегия развития, инновационно-инвестиционная деятельность, регион, социально-экономическое развитие, механизм формирования.

Постановка проблеми. Подолання сучасних економічних та соціальних проблем в регіонах, реструктуризація регіональної економіки мають здійснюватись за рахунок якісного та ефективного використання регіонального потенціалу, підвищення продуктивності регіональних ресурсів. Тому для інтенсифікації відтворення на рівні регіону одним з найважливіших завдань є його інвестиційне забезпечення та інноваційне спрямування.

Таким чином, однією з основних передумов економічного розвитку і зростання регіонів є удосконалення державної регіональної економічної політики в частині орієнтації на створення, впровадження та комерціалізацію інноваційних ідей, тобто на активізацію інноваційно-інноваційних процесів в регіонах України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інноваційно-інвестиційної діяльності, розробки стратегій комплексного просторового розвитку розглядаються в працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: А. Белової, С. Василенка, Е. Гілла, В. Гриньової, С. Десаї, М. Ковальнової, М. Корецького, Дж. Кортрайта, К. Кошацькі, М. Крупки, Т. Кулініча, П. Микитюка, М. Мюро, Я. Остафійчука, К. Оутон, Б. Сеніва, Д. Стеценка, М. Фельдмана, С. Фірсова, Н. Чалої, Д. Черваньова, І. Чукаєвої, В. Шеррера, І. Шкрабак та ін. Разом з ним, потребують подальшого дослідження наукові питання щодо теоретичного обґрунтування, методичного й організаційного забезпечення процесу формування стратегії розвитку регіону з урахуванням його інноваційно-інвестиційного статусу, утвореного структурою і характеристиками інноваційно-інвестиційних детермінант розвитку продуктивних сил регіону.

Метою статті є обґрунтування методичного й організаційного забезпечення процесу формування стратегії розвитку регіону з урахуванням його інноваційно-інвестиційного статусу.

Виклад основного матеріалу.

В сучасних умовах розвитку запорукою стабільного економічного зростання та забезпечення високого рівня конкурентоспроможності регіону є активізація інноваційно-інвестиційної діяльності. Таким чином сьогодні постає надзвичайно важлива умова стратегічного розвитку регіону у вигляді нових підходів та методів до підвищення ефективності інноваційних та інвестиційних процесів в регіоні в сукупності.

Стратегічний розвиток регіону – це розробка дієвих заходів з підвищення якісних та кількісних показників соціально-економічного розвитку регіону на довгострокову перспективу. Такий розвиток передбачає коригування поставлених задач та видів залучення ресурсів.

Нами передбачається, що в основі стратегічного розвитку закладено засади соціально-економічного розвитку, який передбачає найбільш якісне залучення обмежених ресурсів в регіоні та задоволення всіх потреб у межах регіону та поза ним.

В Законі України «Про стимулювання розвитку регіонів» (8.09.2005 р. № 2850-IV), де законодавчо закріплені основи стратегічного планування розвитку регіонів [1] та на основі якого розроблено Державна стратегія регіонального розвитку України на період до 2015 р., визначені ключові проблеми розвитку регіонів:

- 1) низька інвестиційна привабливість регіонів та інноваційна активність;
- 2) нерозвинена виробнича та соціальна інфраструктура;
- 3) зростання регіональних диспропорцій сфері соціально-економічного розвитку регіонів;
- 4) слабкі міжрегіональні зв'язки;
- 5) нераціональне використання людського потенціалу.

В аналітичній доповіді Національного інституту стратегічних досліджень визначено особливості розробки стратегій розвитку регіонів [2, 5], де визначено інститути реалізації регіональних стратегій. Всі засади розробки таких стратегій передбачають активізацію інноваційно-інвестиційних процесів у регіоні.

За реалізацію стратегії розвитку регіону відповідають: обласні ради, міські ради; обласні державні адміністрації, агентства регіонального розвитку; фонди розвитку регіонів; регіональні центри інноваційного розвитку; територіальні громади та органи місцевого самоврядування базового рівня.

Агентства регіонального розвитку – неприбуткові організації, що діють на засадах партнерства між державним, приватним та громадським секторами, керуються принципами демократії, політичного плюралізму, верховенства права, дотримання міжнародних норм і стандартів у сприянні регіональному розвитку, забезпечують тісну взаємодію з органами

державної влади, місцевим та регіональним самоврядуванням, політичними та громадськими структурами, координують свою діяльність і рух фінансових ресурсів у процесі реалізації проектів регіонального розвитку узгоджених з органами державної та місцевої влади, органами місцевого самоврядування зберігаючи при цьому автономію у прийнятті рішень [1].

Залучення інвестиційних коштів та активізація інноваційної діяльності рекомендовано мають бути ключовими аспектами розробки регіональних стратегій.

Стратегія формування та розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу регіону в умовах переходу до нової економіки може бути ефективною лише в тому випадку, якщо вона будується на достатньому методологічному та теоретичному фундаменті, основу яких складає економічна сутність і зміст інвестиційного потенціалу. В даний час є цілий ряд досліджень, в яких робилися спроби дати визначення інвестиційному потенціалу, а також виявити його складові.

Нами передбачається, що в основі стратегічного розвитку закладено засади соціально-економічного розвитку, який передбачає найбільш якісне залучення обмежених ресурсів в регіоні та задоволення всіх потреб у межах регіону та поза ним.

Забезпечення стратегічного розвитку регіону передбачає розробку та реалізацію стратегій регіонального розвитку, що визначають основні напрями його соціально-економічної трансформації з метою забезпечення стійкості економічного розвитку та підвищення якості життя населення. У зв'язку з цим, однією з ключових проблем є узагальнення досвіду та розробка концептуальних та методичних засад стратегічного планування регіонального розвитку. Робота з вивчення досвіду стратегічного планування розвитку регіонів і пошуку можливостей його уніфікації ведеться в усіх регіонах, практично всі території мають формально закріплені стратегії розвитку. Узагальнення теоретичних досліджень вітчизняних наукових шкіл, регіональної практики стратегічного планування дозволяє стверджувати, що питання теорії, методології та практики стратегічного планування регіонального розвитку ще не отримали достатнього впровадження в практику проектування та стратегічного планування регіонального розвитку.

Слід зазначити, що теоретично і практично стратегічне управління орієнтоване, в першу чергу, на підтримку сталого розвитку в довгостроковій перспективі. Це означає, що розробка стратегічних рішень пов'язана з розглядом альтернатив у виборі сфер бізнесу, розподілі ресурсів, систем мотивації, партнерів тощо. В зв'язку з цим необхідно виділити основні вимоги до стратегічних планів регіонального розвитку:

1) наявність таких взаємопов'язаних елементів: бачення, цінності, місія, цілі, стратегії, завдання, інструменти реалізації, механізми оцінки досягнення цілей [1];

2) достатній рівень теоретизації (у зв'язку з тим, що стратегічні плани розвитку розробляються для управління їх реалізацією органами регіонального управління, подаються на розгляд стейкхолдерам і населенню, теоретична база повинна публікуватися як науково-методичне забезпечення в окремих джерелах, але не бути складовою частиною стратегічних планів) [3];

3) узгодження інтересів учасників (у стратегічних планах повинні бути виділені різні групи впливу, їх цілі, інтереси, можливий внесок, між ними (внаслідок неспівпадіння інтересів) можуть виникати різного роду конфлікти, ігнорування яких не дозволить ефективно реалізувати стратегічні плани, тому доцільним є використання механізмів бріджінгу, створення мережевих структур і дискусійних майданчиків) [2];

4) диференціація рівнів деталізації планів для різних груп учасників (для різних груп стейкхолдерів (внутрішніх, що мають безпосереднє відношення до розробки та реалізації стратегічних планів (підприємці, органи, що реалізують стратегію) і зовнішніх, на яких реалізація стратегії вплине опосередковано) повинні готуватися окремі стратегічні плани з різним ступенем деталізації; для перших необхідний більший рівень деталізації, ніж для других);

5) чіткий розподіл повноважень та наявність зв'язків між рівнями розробників стратегічних планів розвитку (для балансу тенденцій децентралізації, прагнення регіонів до самостійності, самоврядування, централізації, збереження і зміцнення центру, його провідних позицій в регулюванні регіонального розвитку, повинен бути забезпечений ітеративний зв'язок між центром і регіонами, що дозволить ефективніше коригувати стратегічні плани, реагувати на зміни зовнішнього середовища) [4];

6) варіативність (передбачає розробку і вибір найкращого варіанту з наявних, які різняться між собою за складом учасників, обсягами та формами фінансування, термінами реалізації).

Нами передбачається, що в основі стратегії розвитку регіону є ефективний соціально-економічний розвиток. В свою чергу, соціально-економічний розвиток дає можливість використати певний проміжок часу, де в якійсь мірі полегшиться вирішення нестачі ресурсів і з'явиться можливість надати соціуму задовольнити зростаючі потреби. Сам по собі соціально-економічний розвиток є суперечливим. З одного боку :можливість зростання виробництва(тимчасового також)-з іншого: втрата якості продукції та послуг, економія на відновленні навколишнього середовища, ресурсів. Такий розвиток або нестійкий або взагалі позбавлений сенсу. Тому економічний розвиток важливий тоді, коли про нього говорять в поєднанні з дефініцією «соціальний». Тому саме соціально-економічний розвиток припускає досягнення ряду збалансованих цілей: збільшення тривалості життя, зниження захворюваності та травматизму; підвищення рівня освіти і культури; більш повного

задоволення потреб і раціоналізації споживання; соціальної стабільності і впевненості у своєму майбутньому; подолання злиднів і кричущих розходжень у рівні життя; досягнення максимальної зайнятості; захисту навколишнього середовища і підвищення екологічної безпеки; зниження злочинності [6].

На основі поглиблення концептуальних засад забезпечення стратегічного розвитку регіону ми пропонуємо удосконалений організаційний механізм формування стратегії розвитку регіону, особливістю якого є урахування регіонального інноваційно-інвестиційного статусу і створення тимчасового робочого органу формування

Рис. 1. Організаційний механізм формування стратегії розвитку регіону з урахуванням його інноваційно-інвестиційного статусу

Стратегії з метою залучення широкого кола учасників регіонального розвитку з метою узгодження їх інтересів зі стратегічними цілями розвитку регіону і засобами їх реалізації у визначених напрямках підвищення інноваційно-інвестиційного статусу регіону, а також синергетичної інтеграції інвестиційних і інноваційних процесів за рахунок розширення державно-приватного партнерства і розвитку кластерних ініціатив за напрямками регіональної спеціалізації (рис. 1).

Окремим напрямом удосконалення механізму формування стратегії розвитку регіону є суттєве розширення і структурна трансформація його інформаційно-аналітичного забезпечення, зокрема інвестиційного блоку. В роботі запропоновані організаційно-методичні положення стосовно удосконалення моделі оптимізації джерел інвестиційного забезпечення регіонального розвитку на інноваційних засадах і максимізації їх інвестиційного потенціалу (власні кошти підприємств, фонди міжрегіонального розвитку, інвестиційне кредитування, позабюджетні галузеві та міжгалузеві фонди НДДКР, залучені кошти населення, венчурні фонди тощо), а також визначення і моніторингу рівня інноваційно-інвестиційного потенціалу регіону та ризиків, пов'язаних з його реалізацією.

Уточнено структуру інформаційної системи, в якій запропоновано виділити оціночно-рейтингову і прогнозно-регулюючу підсистеми, функціонування яких має здійснюватися на комерційній основі за рахунок споживачів інформації (потенційні інвестори, інвестиційні інститути, керівники підприємств, менеджери проектів тощо)

Реалізація удосконаленого організаційного механізму дозволить забезпечити формування стратегії соціально-економічного розвитку регіону на основі визначених таких її ключових елементів.

Мета стратегії: забезпечення сталого розвитку регіону за рахунок синергетичної інтеграції інноваційних і інвестиційних процесів і гармонічного поєднання високотехнологічних промислового і екологічного сільськогосподарського виробництва, оздоровчого та історичного туризму, високої якості життя та безпечного довкілля.

Принципи: партнерства, життєздатності, інтеграції, інноваційно-інвестиційної синергії, ієрархії стратегічних планів, субсидіарності, інституціональної пам'яті.

Характеристика соціально-економічного стану і виробничих сил регіону: адміністративно-територіальний устрій і географічне розташування, природні ресурси, трудові ресурси і демографія, інфраструктура, економічний стан і підприємництво, фінансово-бюджетні показники, інноваційно-інвестиційний статус.

Сценарії розвитку регіону:

базовий (інерційний розвиток при збереженні структури економіки регіону, економічних і суспільно-політичних тенденцій в країні і світі);

оптимістичний (стрімке зростання інноваційно-інвестиційного статусу регіону шляхом реалізації всього комплексу напрямів його підвищення і досягнення синергетичного ефекту за рахунок використання можливостей, наданих сприятливим зовнішнім середовищем);

реалістичний (часткова реалізація або помірні результати підвищення інноваційно-інвестиційного статусу регіону через обмежені можливості або здійснення загроз зовнішнього середовища).

Комплекс стратегічних і операційних цілей (з визначенням очікуваних результатів та індикаторів досягнення цілі):

зростання конкурентоспроможності регіону: підвищення інноваційно-інвестиційного статусу області; впровадження інноваційних методів управління регіональним розвитком, оптимізація структури економіки регіону, підвищення енергоефективності, розвиток малого підприємництва, розвиток туристично-рекреаційної сфери;

розвиток сільських територій: диверсифікація структури сільсько-господарського виробництва і ступеня переробки продукції, розвиток сільських територій і малих міст;

розвиток людського капіталу: розвиток системи адаптації населення до потреб ринку праці регіону, підвищення економічної і соціальної активності населення регіону;

екологічна безпека та збереження довкілля: підвищення екологічної безпеки життєдіяльності регіону, розвиток екомережі, природно-заповідного фонду, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.

Методи реалізації стратегії: програмно-цільовий, управління з ризиками шляхом створення тимчасових управлінських структур на основі організації і самоорганізації в управлінні регіональним розвитком.

Інструменти реалізації стратегії: регіональна інноваційна політика, регіональна інвестиційна політика, регіональна структурна політика, інфраструктурна політика регіону, державно-приватне партнерство, регламенти і процедури взаємодії органів державного, регіонального, галузевого управління, місцевого самоврядування, бізнес-структур, громадських організацій

Механізм реалізації стратегії: координаційно-моніторингового типу на тимчасовій основі на період реалізації стратегії, який визначається складом регіональних і державних цільових програм соціально-економічного розвитку регіону.

Висновок. Впровадження запропонованих методичних засад формування стратегії розвитку регіону не тільки уможливить прискорення соціально-економічного розвитку регіону на інноваційній основі, але й одночасно дозволить підвищити інноваційно-інвестиційний статус регіону, що закладає основу зростання темпів регіонального розвитку у майбутніх періодах.

Література.

1. Агеенко А. А. Методологические подходы к оценке инвестиционной привлекательности отраслей экономики региона и отдельных хозяйствующих субъектов / А. А. Агеенко // Вопросы статистики. – 2003. – № 6. – С. 48-51
2. Азарова А. О. Оцінка ефективності інвестиційних проектів / А. О. Азарова, Д. М. Бершов // Фінанси України. – 2004. – №9. – С. 52-56.,
3. Андрієвський Д. Й. Державна економічна політика сприяння надходженню в промисловість інвестицій на національному та регіональному рівнях//Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – №24. – С. 125-127.
4. Артеменко В. Б. Індикатори стійкого соціально-економічного розвитку регіонів / В. Б. Артеменко // Регіональна економіка. – 2006. – № 2. – С. 90 – 97
5. Бочаров В. В. Комплексный финансовый анализ / В. В. Бочаров. - СПб: Питер, 2005. - 432 с
6. Варналій З. С. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : [монографія] / Варналій З. С., Мокий А. І., Новікова О. Ф. – К. : Знання України, 2005. – 498 с
7. Глебов Є.М. Механізм інформаційного забезпечення регіональної інвестиційно-інноваційної діяльності / Є.М. Глебов // Вісник Полтавського національного технічного університету „Економіка і регіон”. – Вип. 8. – Полтава: ПНТУ, 2005. – 6-12.
8. Закон України "Про стимулювання розвитку регіонів". – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

9. Закон України "Про державне прогнозування та розроблення програм економічного та соціального розвитку України" від 23 жовтня 2000 року № 1602-III // Офіційний вісник України. – 2000. – № 16. – С. 21.

10. Шумпетер Й. А Теорія економічного розвитку (TheoriederwirtschaftlichenEntwicklung, 1912). Шумпетер Й.А. Теория экономического развития. - М.: Прогресс, 1982. - 455 с.

References.

1. Ageenko, A. A. (2003), "Methodological approaches to assessing the investment attractiveness of the regional economy and individual economic entities", *Voprosy statistiki*, vol. 6, pp. 48-51.

2. Azarova, A. O. and Bershov, D. M. (2004), "Assessment of the effectiveness of investment projects", *Finansy Ukrainy*, vol. 9, pp. 52-56.

3. Andriivskiy, D. Y.(2010), "State economic policy for promoting investment in the industry at the national and regional levels", *Investysii: praktyka ta dosvid*, vol. 24, pp. 125-127.

4. Artemenko, V. B. (2006), "Indicators of Sustainable Socio-Economic Development of the Regions", *Rehionalna ekonomika*, vol. 2, pp. 90 – 97

5. Bocharov, V. V. (2005), *Kompleksnyj finansovyj analiz* [Comprehensive financial analysis], Piter, SPb, Russia, p. 432.

6. Varnalii, Z. S. Mokii, A. I. and Novikova, O. F. (2005), *Rehiony Ukrainy: problemy ta priorityety sotsialno-ekonomichnoho rozvytku* [Regions of Ukraine: Problems and Priorities of Socio-Economic Development], Znannia Ukrainy, Kyiv, Ukraine, p. 498.

7. Hliebov, Ye.M. (2005), "Mechanism of information support of regional investment and innovation activity", *Visnyk Poltavskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu „Ekonomika i rehion”*, vol. 8, PNTU, Poltava, Ukraine, pp. 6-12.

8. The Verkhovna Rada of Ukraine, The Law of Ukraine "On Stimulating the Development of Regions". – Rezhyim dostupu : www.rada.gov.ua.

9. The Verkhovna Rada of Ukraine, The Law of Ukraine (2000), "On state forecasting and development of programs of economic and social development of Ukraine" of October 23, 2000, No. 1602-III, *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*, vol. 16, pp. 21.

10. Shumpeter, Y. A (1982),. *Teoriya jekonomicheskogo razvitija* [The theory of economic development], Prohress, Moscow, Russia, p. 455.

Стаття надійшла до редакції 18.04.2016 р.

(<http://www.poligrafua.net/>).

bigmir.net

583

142

(<http://www.bigmir.net/>).

Брошу.

ТОВ "ДКС Центр"